

מראי מקומות - בבא מציעא מ"ד

מזיק בידים, מ"מ הרי פשע בשמירתו. ואולי אה"נ, אלא קושטא קאמרת דמזיק בידים הוא, ונפק"מ במי שאינו שומרו שעשה כן, שיהי' חייב עליו מטעם מזיק. אולם ע' בנפש חי' שכ' להוכיח דלא אמרי' דלעולם מחמת החסרון החמיץ, וא"כ מי שאינו שומר יהי' באמת פטור בכה"ג, אלא רק בשומר חייב, דאז צריכין אנו לתלות דמחמת פשיעותא בא ההיזק. אלא דא"כ הדרה קושיין לדוכתי, למה כ' רש"י שהוא מזיק בידים, הרי לכאור' לא הי' מזיק בידים ממש, אלא פשיעה, וצ"ע.

(ד) **דניחא לי' דתיהוי הא חבית כולה בסיס להא רביעית- פרש"י**, דכיון דיין אינו משתמר אלא בכלי מלא, א"כ נעשה שואל על כל שאר החבית. והק' הריטב"א דהא בכל שליחות יד במקצת לא אמרי' כן, אלא אמרי' דחייב על כולו אפי' אם אינו נעשה שואל על כולו, כיון דשלח יד במקצתו, וכמו רועה שהניח על הבהמה מקלו ותרמילו, דחייב בכלו כיון דשלח יד במקצתו, ומ"ש. ותי' דשאני בהמה שהוא דבר שאינו ראוי ליחלק, ולכן כיון ששלח יד במקצתו, נתחייב בכלו, משא"כ בחבית וארנקי, שראויין ליחלק, ולכן לא חשיב שולח יד על כולו במה ששלח יד על מקצתו. אבל עוד הק' על רש"י, דלשון הגמ' משמע דאם הי' נוטל ממש דודאי יהי' חייב על כולו, ולמה, הרי אין כאן שואל בכל החבית. ולכן פי' דכיון דניח"ל דתיהוי לי' בסיס, א"כ הו"ל כנטל וחסר, דהא שליחות יד צריכה חסרון, וכיון דהו"ל כאילו חסרו, אז שפיר חייב בכלו. וע' בתרומת הכרי (רצ"ב, ב') דיישב דס"ל לרש"י דעל הצד דשליחות יד צריכה חסרון, א"כ אין שייך לחייבו כאן, כיון שלא חסרו כלל (דאם חסרו הי' ודאי שייך לחייבו על כולו מדין שליחות יד), מ"מ כיון דנעשה גזלן על חלק של החבית להתחייב באונסין מדין גזלן, ורוצה שהשאר יהי' בסיס לאותו רביעית, א"כ שפיר אמרי' דנעשה שואל להתחייב באונסין על השאר, ועדיין צ"ע בכל זה.

(א) **אמרו להן ב"ה לב"ש, והלא כבר נאמר אם לא שלח ידו וכו'- ק'**, הרי לא נמצא יישוב ב"ש לשיטתייהו בגמ'. וכ' החידושים קדמונים בקידושין (לר' אליעזר אשכנזי, מב:), "וי"ל שהכי קאמר, אם לא שלח ידו, ולא תימא שלח ממש, אלא אפי' על כל דבר פשע שהוא מחשבה חייב". **וע' במשך חכמה (שמות כ"ב, ז') שביאר דס"ל לב"ש דאף דמחייבין אותו משעת מחשבה, אבל אי"ז אלא היכא דמחשבתו בא לידי מעשה, דהיינו דלמעשה שלח בה יד. אבל אם מחשבתו לא בא לידי מעשה, אינו חייב על המחשבה בלחוד, והוי כמו עבירה שבין אדם למקום. וביאר דמשום הכי לא הי' ב"ש צריך להדר כלום לב"ה, דהא הם צריכים כל הפסוק לדרשה זו, דחייב על המחשבה הבא לידי מעשה.**

(ב) **אמר לעבדו ולשלוחו מנין, ת"ל על כל דבר פשע- ע' בש"ך (חו"מ רצ"ב, ד') שהביא בשם אביו לחדש דמה דריבה הכתוב דהמשלח חייב, אי"ז סתירה למאי דאמרי' בעלמא דאין שליח לדבר עבירה והשליח חייב, דודאי השליח חייב, אלא דחידש דגם המשלח חייב. דהיינו, דלהפוסקים דס"ל בעלמא דהיכא דאין השליח יודע, מ"מ אין שליח לדבר עבירה ואין המשלח חייב, או דהיכא דאין השליח בר חיובא אמרי' בעלמא דמ"מ אשלד"ע והמשלח פטור, כאן חייב המשלח. וכ' דאף אם אמרי' דבעלמא בכה"ג יש שליח לדבר עבירה, מ"מ איכא נפק"מ היכא דאין להשליח מה לשלם, דאז יכול לגבות מהמשלח בשליחות יד, אע"ג דבעלמא פטור [ומשמע דעכ"פ עיקר חיוב הוא על השליח, וצ"ע מנ"ל]. וע"ע בקצות (שם, א') שהק' על הש"ך דמ"ש ממעילה, דקיי"ל דיש שליח לדבר עבירה, והמשלח מועל ולא השליח.**

(ג) **אבל החמיצה משלם את כולה, מ"ט גירי דידי' הוא דאנהו לה- פרש"י** דפשיעה הוא ומזיק בידים הוא, וחיצים שלו גרם לה להחמיץ. ולכאור' יש לעי' קצת, למה צריך לזה, תיפוק לי' דשומר הוא, ואפי' אם לא הי'

הזהב

ברשות המוכר, אבל בלא"ה אמרי' לא פלוג
(ועדיין צ"ע).

(ז) **כל המטלטלין קונין זה את זה - פרש"י**, בין בתורת חליפין, שהחליף אלו באלו, ובין בתורת דמים, בכמה תתן לי את שלך, וכו'. וע' ברעק"א שהעיר דהא דמים אינן קונין, וא"כ איך קונה בתורת דמים. וכ' די"ל דזהו נכלל בהא דאמרי' דיש דמים שהם כחליפין, דבוה אמרי' דשפיר מהני הקנין מעות, כיון דלא שכיח, ולא גזרו בה רבנן.

(ח) **א"ל, רבי, שנית לנו וכו' - ע' ברכי משה** (יו"ד רמ"ב, א) שכ' דמוכח מכאן דמי שאביו הוא רבו, קורא אותו רבי, ולא אבי מורי, אולם כ' דזהו דוקא אם הוא רבו מובהק, אבל אם הוא רבו שאינו מובהק, אז כבוד אב ואם קודם לכל דבר, וקורא אותו אבי מורי.

(ט) **בילדותי מאי סבר - כ' המהרש"ל דר"ש** הי' רוצה לידע אם אביו חזר מדבריו, או אם שכחה הי' מלפניו, ומאחר ששתק ולא ענהו דבר, ממילא חזר מדבריו הראשונים, ומשו"ה מסיק התלמוד בילדותי מאי סבר, וכו'.

(י) **בילדותי סבר דהבא דחשיב הוי טבעא, וכו' -** בבבאור הסברא דכיון דחשיב טפי הו"ל טבעא, כ' השטמ"ק בשם התוס' חיצוניות, "והטעם היינו משום דחשוב דמי למעות כנגד פירות, שהמעות חשיבי מן הפירות", ובזקנתו סבר דזהב דומה טפי לפירות משום שאינם יוצאים בהוצאה.

(יא) **כילדותי מסתברא, מדקתני וכו', היינו דקתני הנחשת קונה את הכסף - הק' הריטב"א ישנים** בשם הראב"ד, אם בתר חשיבות אזלי, א"כ למה צריך לאשמעינן דהנחשת קונה כסף, הא פשוט הוא דכסף חשיב טפי מנחשת. ותי' דאע"ג דאה"נ, לא הי' צריך למתני, מ"מ כיון דחדא אורחא הוא, דחשובים הוו טיבעא, זו למעלה מזו תני להו, אבל בזקנתו, דבתר חורפא אזיל, א"כ לא מיבעי לי' למתני הא דנחשת קונה את הכסף. והרשב"א ג"כ העיר בזה, וכ' דבשלמא בילדותו, עכ"פ הי' צריך לחדש החילופי דינים, דהיינו דאף דכסף הוי

(ה) **הזהב קונה את הכסף - כ' הרא"ש (א') דכן** קיי"ל (ודלא כרבי בילדותי, כדאי' בגמ'), דכסף הוי טבעא וזהב הוי פירא. אבל כ' דכ"ז הוא רק כסף כלפי זהב, אבל זהב לגבי מטלטלין שפיר הוי טבעא, ע"ש שהביא כמה ראיות לזה. אולם ע' **בבעל המאור** (כו: בדפיו) שכ' דזהב פירא הוי אף כלפי מטלטלין. וכמו שכ' הרא"ש לענין זהב וכסף, כן כ' הרא"ש לענין נחושת ומעות רעות, דאף דלגבי כסף כולהו חשיבי פירא, מ"מ לענין מטלטלין חשיבי טבעא. ולענין זהב כלפי נחושת, בזה הביא מח', הביא **דתוס' ס"ל** דנחשת הוי טבעא כלפי זהב, דכיון דהי' ה"א בהגמ' דנחשת טבעא הוא אף כלפי כסף, ואע"ג דדחי, מ"מ חזינן מזה דנחשת חשיב שפיר דומה לטבעא טפי מזהב. אולם הרא"ש עצמו חולק ע"ז, וס"ל דנחשת הוי פירא לענין זהב. וביאר דאף דאהני חריפי' דכסף לבטל החשיבות של זהב ולעשות הכסף לטבעא, מ"מ זהו רק משום דכסף ג"כ חשיב הוא. אבל נחשת, נהי דחריפי' טפי מזהב, אבל כיון דאינו חשוב כלל, ממילא אמרי' דאינו יכול לבטל החשיבות של זהב, ושוב לא הוי טבעא כנגד זהב.

(ו) **הכסף אינו קונה את הזהב - הק' הפני יהושע,** הרי קיי"ל דמדאורייתא מעות קונות, ורק מדרבנן אמרי' דמעות אינן קונות משום דשמא יאמר לו חיטיך נשרפו בעליי'. והנה הק' **תוס' לעיל (מג.)** דהא עכשיו נמי לימא לי' נשרפו מעותיך בעליי', ותי' דאינו יכול לומר כן, דהא מעות אין להם שמירה אלא בקרקע. וא"כ, למה כסף אינו קונה את הזהב, הרי זהב ג"כ מעות הם, וא"כ ג"כ אין להם שמירה אלא בקרקע, וא"כ שוב אין שייך הטעם דמעות אינן קונות, דהא אין שייך לומר נשרפו זהבך בעליי'. והביא דמשמע מהסמ"ע דהטעם הוא משום לא פלוג, אלא דהק' ע"ז דהא משמע דכל היכא דאין שייך הטעם, דאז לא אמרי' דמעות אינן קונות, ולא אמרי' דלא פלוג, וא"כ לימא כן כאן ג"כ, וסיים בצ"ע. וע' **בשורת רעק"א (א'), קל"ד,** ד"ה ומ"ש) שאכן כ' ליישב משום לא פלוג, וכ' דאף דמצינו דוכתי דפלגי רבנן, זהו רק היכא דמצינו להדיא דאמרו דמעות קונות, כמו במלתא דלא שכיח, או היכא דהוי קצת

זהב נחשב פירא או טבעא כלפי נחשת, ומדברי הרשב"א נראה דנקט
דנחשת הוי טבעא, דלא כדעת הרא"ש הנ"ל).

(ד) **נפק"מ לפדיון הבן, א"ב טבעא הוי, משער
תנא במידי דקיץ, וכו'- הק' הריטב"א, אפי'**
אם זהב טבעא הוי, הרי גזה"כ הוא שיתן ה'
שקלים כסף, ואיך יתכן לפחות משיעור זה
לעולם. ותי' "דהתורה שיערה חמשת שקלים
לפי אותו הזמן שהי' שוה דינר זהב כ"ה דינרי
כסף, אבל לעולם לא שיער הכתוב אלא
בדהבא דקיץ ולא יקיר וזיל, שיהא השיעור
שוה בכל זמן. דאי אמרת בכספא שיער, כיון
דכספא פירא ויקיר וזיל, לא הי' שיעור
פדה"ב קצוב בכל זמן".

(טו) **זימנין דמהדר לי' כהנא, וכו'- הק' הריטב"א,**
מדנקט לשון זימנין, לכאוי' משמע מזה
דהיכא דדינר זהב שוה כ"ה דינרי כסף, אז
איך הכהן צריך להדר לי' כלום, וזה אינו,
שהרי לעולם צריך להחזיר לו ה' דינרי כסף,
שהרי חמשת שקלים שוה רק כ' דינרי כסף.
וצידד לפרש דזמנין דמהדר לי' טפי או פחות
מה' דינרי כסף, אבל כ' דלשון הגמ' לא
משמע כן. ולכן כ' דכשהגמ' אמר דנפק"מ
לענין פדה"ב, הביאור הוא דאם משערין של
זהב, אז לעולם יחבינן ארבעה חומשי דינר
זהב, ואז לא יהא צריך הכהן להחזיר לו כלום.
אבל אם זהב הוי פירא, א"כ יתכן דאפי' אם
יהבי' ארבעה חומשי דינר זהב שיהי' צריך
להחזיר או להוסיף.

(טז) **ב"ש אומרים לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב
וב"ה מתירין- יש להק', דנמצא דנח' ב"ש
וב"ה אם כסף או זהב טבעא הוא, ונמצא
דמתני' כבית שמאי, דס"ל דכסף טבעא הוי
וזהב פירא, ואיך יתכן דסתם מתני' אזיל
כב"ש. וכ' הריטב"א דתנא זו ס"ל דהלכתא
כילדותו דרבי, ולכן הוא אוקים בית הלל
אליבא דהלכתא, אבל לדידן דקיי"ל כזקנותי'
דרבי, ודאי אמרי' דב"ה ג"כ ס"ל הכי, דלא
כמשנה דהתם. אולם ע' **בבעל המאור** (כו:
בדפיו) דכ' דאין צריכין להפוך המשנה, אלא
דמחלקים בין מעשר למקח וממכר, דלגבי
מקח וממכר ודאי אזלי' בתר זקנותו דרבי,
ואמרי' דכסף טבעא וזהב פירא. אבל לענין
מעשר, ס"ל לב"ה דכסף כסף ריבה, ולכן גם**

פירא לגבי זהב, מ"מ לא הוי פירא לכל דבר,
אלא הוי טבעא לענין נחשת. אבל בזקנותו,
דכסף גופי' הוי טבעא אף לענין זהב, פשוט
הוא דגם לענין נחשת הוי טבעא, ולמה
אשמעינן הכי.

(יב) **אלא אי אמרת פירא הוי, הו"ל סאה בסאה
ואסור- הק' הרשב"א, למה בא עכשיו
לשאול, הרי לכאוי' הי' כבר נאסר מזמן
ההלואה, וא"כ מעיקרא מאי קסבר דאוזיף
דינרי מברתי' דר' חייא. ותי' דאיכא למימר
דמעיקרא הוי פשיטא לי' כת"ק דס"ל דעד
שאמצא מפתח וכו' מותר, ולבסוף אסתפק
לי' דדלמא כמ"ד דאסור בכה"ג, דהא איכא
אמוראי דסוברין כהאוסר בזה. אולם ע'
בריטב"א לקמן (ד"ה תסתיים) שכ' בשם
רבותיו חידוש לדינא, דבאמת אין איסור סאה
סאה אלא בפרעון, ומה דאמרי' דאסור ללוות
סאה בסאה, אסור ללוות ולפרוע קאמרי',
אבל אין איסור בהלואה גרידא. אבל
הריטב"א חולק עליו בזה, וס"ל דגם ההלואה
אסורה, אלא דאינו אסור אא"כ מתנה
בפירוש לפרוע סאה, דהיינו אפי' אם הוקירו,
אבל אם לזה סתם, מותר, דכוונתם דאם
הוקירו, דישראלם השויות שסאה שוה עכשיו,
ולא סאה ממשי, ועובדא דרב מלוה בסתם הי',
וע"כ בא לשאול כמה יש לו לפרוע, השויות
של מעיקרא, דהיינו אם פירא הוא, או הדינרי
כמו שהם, דהיינו אם הם חשיבי טבעא.**

(יג) **אלא אי אמרת פירא הוי, הו"ל סאה בסאה
ואסור- הק' הרשב"א, הא לפי מה דס"ל
להרי"ף והר"ח, דזהב לגבי פירא הו"ל טבעא
(וכמו שהבאנו לעיל מהרא"ש), א"כ מהו
הראי', לימא דלעולם קסבר ר' חייא דדהבא
הוי פירא לגבי כסף, אבל לגבי נפשי' טבעא
הוי, כמו דלענין מטלטלין טבעא הוי, וא"כ
ממילא אין בה איסור של סאה בסאה. ותי'
דכיון דלענין מקח וממכר שויה רבנן דינא
כפירא, א"כ שויה רבנן כפירא לענין הלואה
אפי' לגבי נפשי' (והוסיף דנחשת שפיר
נחשב כטבעא לענין נפשי' [ויהי' מותר
להלוות נחשת בנחשת], דכיון דטבעא הוי
לענין זהב, א"כ ה"ה וכש"כ לגבי נפשי'
לענין הלואה [אולם זה תלוי במח' ראשונים שהבאנו לעיל, אם**

זהב נחשב לטבעא. וכיון דבין כסף ובין זהב טבעא הוי, א"כ כשיש כסף כנגד זהב, אז אזלי' בתר חשיבותא, משום חשיבות דמעשר שני, ואמרי' דזהב נחשב טבעא כנגד כסף.

(ז) וחד אמר אף בפירות על דינרין מחלוקת - הק' רעק"א, מנ"ל זה לב"ש, ומהכ"ת להמציא פלוגתא רחוקה דב"ה ס"ל דאפי' לגבי כספא טבעא הוי, וב"ש סברי דאפי' לגבי נפשי' פירי. וצידד לומר דכיון דב"ש ס"ל דזהב הוי פירא, והיינו משום דאינו חריף כ"כ בהוצאה, א"כ מסתבר לומר דאין זה רק כלפי דבר אחר, אלא אפי' מיני' ובי' אינו נחשב טבעא, וגם אצל פירא אינו חשיב טבעא, וחילוק בין כלפי נפשי' לכלפי דברים אחרים י"ל דשייך רק אצל סברא דחשיבות. ותי' הרש"ש דס"ל להך מ"ד דאם הי' זהב טבעא אפי' כלפי פירא, אז היינו אמרי' דשייך לאחלופי עלי' אף כסף, ע"ש לסברתו (וע' ברעק"א דג"כ צידד לתרץ כן, אולם הק' ע"ז מתוס', ע"ש). וע"ע בריטב"א דג"כ כ' על דרך זה.